

הן האדם היה פאחד ממנו לדעת טוב ורע וגומר, ואוקמוהו קדמאין פאחד ממלאכי השרת.

אלהי"ם הן האדם היה פאחד ממנו לדעת טוב ורע וגומר, ופרשוהו הראשונים, פאחד ממלאכי השרת.

אדהכי הא אליהו אזדמן לגביה ואמר רבי פאחד מהם הוה ליה למימר אם על מלאכי השרת הוה אמר, מאי פאחד ממנו, ועוד הן אדם הוה ליה למימר, מאי האדם בתוספת ה', אלא ה' דהאדם היה פאחד ממנו, יהא (נ"א הוא) לא כתיב אלא היה, חד מארבע אתוון דאינון יהו"ה פחד מן ארבע אתוון דאיהו ו'.

בין כן בא אליהו והזדמן אליו, ואמר: רבי, פאחד מהם היה לו לומר, אם על מלאכי השרת היה אומר, מה זה פאחד ממנו? ועוד, היה לו לומר הן אדם, מה זה האדם בתוספת ה'? אלא ה' של האדם היה פאחד ממנו, לא כתוב יהא (הוא), אלא היה, אחת מארבע אותיות שהן יהו"ה, פאחת מארבע אותיות שהיא ו'.

ועתה פן ישלח ידו (שם) דא י', אם זכה ולקח גם מעץ החיים (שם) דא ו' (נ"א ה'), ואכל וחי לעולם (שם) דא ו', חי ודאי, פד ה' הות יחידא מניה עאלת בין טוב לרע, הדא הוא דכתיב (שם ב ז) וייצר יהו"ה אלהי"ם את האדם תרין יצירות טוב ורע, למנדע (ואתמר בהון (שם) ויפח באפיו נשמת חיים ודא ה' לדעת טוב ורע למנדע) מה דהווי גרמין למעבד, ובגין דא עאלת בינייהו.

ועתה פן ישלח ידו, זו י', אם זכה ולקח גם מעץ החיים, זו ו' (ה'), ואכל וחי לעולם זה ו', חי ודאי, פשה' היתה יחידה ממנו, נכנסה בין טוב לרע, זהו שכתוב וייצר יהו"ה אלהי"ם את האדם, שתי יצירות, טוב ורע, לדעת (ונאמר בהם ויפח באפיו נשמת חיים, וזו ה' לדעת טוב ורע, לדעת) מה שהיו גורמים לעשות, ומשום זה נכנסה ביניהם.

בתר דחאב אדם דיצירה, אתפרשת ה' עלאה ואסתלקת מניה, ובגין דלא אתחזרת לגביה, אמר אם זכה ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם, והאי עץ החיים הוה נטוע בעץ הגן, ובגין דלא זכה למיכל מניה, מה פתיב ביה וישלחהו יהו"ה אלהי"ם מגן עדן (שם ג כג) לעבוד את האדמה אשר לקח משם, ההוא דאתמר ביה (שם ב ז) וייצר יהו"ה אלהי"ם את האדם עפר מן האדמה דלא הוה כדאי למהוי בגנתא דאורייתא, פיון דלא נטיר בה עץ הדעת טוב ורע פאסור והתר, ועבר על מימרא דמאריה, דאם הוה נטיר דלא עבר על מימרא דמאריה, ולקח גם מעץ החיים דאתמר בה (משלי יג יד) תורת

אחר שחטא האדם של היצירה, נפרדה ה' העליונה והסתלקה ממנו, ומשום שלא חזרה אליו אמר, אם זכה ולקח גם מעץ החיים, ואכל וחי לעולם, ועץ החיים הוה נטוע בעץ הגן, ומשום שלא זכה לאכול ממנו, מה פתוב בו? וישלחהו יהו"ה אלהי"ם מגן עדן לעבד את האדמה אשר לקח משם, אותו שנאמר בו וייצר יהו"ה אלהי"ם את האדם עפר מן האדמה, שלא היה כדאי להיות בגן התורה, פיון שלא שמר בה את עץ הדעת טוב ורע פאסור והתר, ועבר על מאמר רבנו, שאם היה שומר שלא יעבר על מאמר רבנו,

תורת

ולקח גם מעץ החיים, שנאמר בו תורת חכם מקור חיים לסוד ממקשי מות, עץ חיים היא למחזיקים בה, וזהו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם, גם - לרבות הנקבה, פרי האילן, פרי צדיק.

ועוד, הן האדם היה פאחד ממנו, אמרו המלאכים הקדושים, כדי שיהיה הוא פאחד ממנו, כמו שאמר הנחש והייתם פאלהי"ם ידעי טוב ורע, וזהו לדעת טוב ורע, זה גרם לו את המות, שאם זכה לאכל מעץ החיים, שהוא עץ חיים היא למחזיקים בה, מה פתוב בו? ולקח גם מעץ החיים וגומר.

אמר רבי שמעון: אוי להם לאותם שמניחים מלעסק בתורה, שנאמר בה ולקח גם מעץ החיים, ובמצוותיה שהן פרי האילן, שנאמר בו ואכל וחי לעלם, והולכים אחר אלו שמפתים אותם מצד הנחש הקדמוני, שאומרים להם, השתדלו במלאכים שממנים על הכוכבים והשמש והלבנה, ועל אלו שממנים על רוחות ושרים, להיות פאלהי"ם ידעי טוב ורע, ועליהם נאמר פה אמר יהו"ה למזבחים ולמקטרים לפככים ולמזלות ולשמש ולירח ולכל צבא השמים אשר לא צויתי, וזהו שצוה הקדוש ברוך הוא את האדם, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו וגומר, ובלעם הרשע היה מתעסק עם זה, ודור אנוש ודור המבול ודור הפלגה, והקדוש ברוך הוא עקר אותם מהעולם הזה ומהעולם הבא, וזהו כי ביום אכלך ממנו מות תמות, מות - בעולם הזה, ותמות - בעולם הבא, והחטא הזה גרם את חרבן בית המקדש וגלות ישראל בין אמות העולם ונהרגו מהם.

חכם מקור חיים לסוד ממקשי מות, עץ חיים היא למחזיקים בה (שם ג יח), ודא איהו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם, גם לרבות נוקבא, איבא דאילנא פרי צדיק.

ועוד הן האדם היה פאחד ממנו, אמרו מלאכין קדישין בגין למהוי איהו פאחד מיננא פמא דאמר חו"א (בראשית ג ה) והייתם פאלהי"ם יודעי טוב ורע, ודא איהו לדעת טוב ורע, דא גרים ליה מותא, דאם זכה למיכל מאילנא דחיי דאיהו עץ חיים היא למחזיקים בה, מה פתיב בה ולקח גם מעץ החיים וגומר. אמר רבי שמעון ווי לון לאינון דמניחין לאשתדלא באורייתא דאתמר בה ולקח

גם מעץ החיים, ובפקודין דילה דאינון איבא דאילנא דאתמר ביה ואכל וחי לעולם, ואזלין בתר אלין דמפתי לון מסטרא דנחש הקדמוני, דאמרי לון השתדלון במלאכיא דממנן על ככביא ושמשא וסיהרא, ועל אלין דממנן על רוחין ושרין, למהוי כאלהי"ם יודעי טוב ורע, ועלייהו (דף צ"א ע"א) אתמר, (עי' מ"ב כג, וירמיה מד), פה אמר יהו"ה למזבחים ולמקטרים לפככים ולמזלות ולשמש ולירח ולכל צבא השמים אשר לא צויתי, ודא איהו דמני קודשא בריך הוא לאדם ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו וגומר, ובלעם חייבא בהאי הוה משתדל, ודור אנוש ודור המבול ודור הפלגה, וקודשא בריך הוא אעקר לון מעלמא דין ומעלמא דאתי, ודא איהו (בראשית ב יז) כי ביום אכלך ממנו מות תמות, מות בעלמא דין ותמות בעלמא דאתי, וחובא דא גרים חרבן בי מקדשא וגלות ישראל בין אומין דעלמא ואתקטילו מנייהו.

את חרבן בית המקדש וגלות ישראל בין אמות העולם ונהרגו מהם.

דָּבָר חַד הָיָה מְזַבַּח וּמִקְטֵר, וְהוּוּ נִחְתֵּינ חַיִּילִין דְּלַעֲיִלָא, וְכַד הָיָה נָבִיא מְיֹסֵר לֹון, מַה פְּתִיב בְּהוּן (ע' ירמיה מד ה) וְלֹא שְׁמַעוּ לְקוֹל נָבִיא וְחֹזֶה, וּבִמָּה הָיָה מְיֹסֵר לֹון נָבִיא, הָיָה אוֹמֵר לְהוּן דִּיהוּן חֲזָרִין בְּתִיבְתָא, וְאִי לֹאוּ וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהֶאֱדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָה (דברים יא יז), וְאִינוּן הוּוּ מְזַלְזֵלִין בֵּיה, וְהוּוּ אֲמַרִין אֲנֵן אוֹמִינֵן לְאֵלִין דְּמִמְנָן עַל מְטָרָא, וְכַפִּינֵן לְהוּן לְנַחְתָא מְטָרָא, וְקוֹדֶשָׁא בְּרִיף הוּא אַחְלִיף לְהוּן לְמִמְנָן בְּשְׁלִיחוּתֵיהוּ בְּגִינְיָהוּ, וְקָטִיל לֹון וְחָרִיב בֵּי מְקַדְשָׁא בְּגִינְיָהוּ, וְגָלוּ יִשְׂרָאֵל בֵּין אוֹמִין דְּעַלְמָא, וְדָא אִיהוּ חוֹבָא דְאָדָם דְּגָרַם לִיה חוּיָא מִיתָה לִיה וְלֹא תִתֵּיה, דְּפִתִי לֹון בְּהוּא אֵילָנָא, הֵדָא הוּא דְכְתִיב (בראשית ג ה) פִּי יוֹדַע אֱלֹהִיִּם וְכוּ', וּבְגִין דָּא מְנִי קוֹדֶשָׁא בְּרִיף הוּא לְבַר נֶשׁ בְּמָה שְׁהִרְשַׁת הַתְּבוּנָן אִין לָךְ עֶסֶק בְּנִסְתָּרוֹת.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּמָה הוּוּ נִחְתֵּינ אֵלִין חַיִּילִין, אָמַר לִיה בְּרִי מַה אֶת חֲשִׁיב דְּהוּוּ נִחְתֵּינ, וְדָאִי הָא רְזָא דְאֵילָנָא דְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע, דְּלֹא עֲתִיד קוֹדֶשָׁא בְּרִיף הוּא לְגַלְיָא לִיה מְפוֹרָסָם לְעַלְמָא אֶלָּא בִינֵי חֲבָרִיא, עַד דִּיִּתִי דָּרָא דְמִלְפָא מְשִׁיחָא, אָמַר לִיה בִּינוּן דְאִיהוּ אֲתַגְלִיא בִינֵי חֲבָרִיא מֵאִי נִיהוּ, אָמַר לִיה בְּנִי מְמַרְאָה מְתַנְיּוּ וְלִמְעַלָּה הָיָה טוֹב, מְמַרְאָה מְתַנְיּוּ וְלִמְטָה הָיָה רַע, נְבוּכְדַנְצַר הָיָה יָדַע בֵּיה, וְהָכִי עָבִיד צִלְמָא דִּילִיה, וּבִיה אֲשַׁתְּמוּדַע אֵילָנָא דְטוֹב וְרַע, הֵדָא הוּא דְכְתִיב (דניאל ב לב) רִישִׁיָה דִי דְהַב טַב, חֲדוּהִי וּדְרַעוּהִי דִי כְסָף, עַד הָכָא הָיָה מְסֻטְרָא דְטוֹב, וּבְגִין דָּא אָמַר דִּי דְהַב טַב, מְמַרְאָה מְתַנְיּוּ וְלִמְטָה רַע, הֵדָא הוּא דְכְתִיב (סו) מַעוּהִי וַיִּרְכַּתִּיה דִּי נַחֲשׁ מְסֻטְרָא דְנַחֲשׁ הַקְּדָמוּנִי.

שְׂכַר אֶחָד הָיָה מְזַבַּח וּמִקְטֵר, וְהָיוּ יוֹרְדִים הַחִילוֹת שְׁלֹמְעָלָה, וְכִשְׁהָיָה הַנְּבִיא מְיֹסֵר אוֹתָם, מַה כְּתוּב בָּהֶם? וְלֹא שְׁמַעוּ לְקוֹל נָבִיא וְחֹזֶה, וּבִמָּה הָיָה מְיֹסֵר אוֹתָם הַנְּבִיא? הָיָה אוֹמֵר לָהֶם שְׁיַחְזְרוּ בְּתִשׁוּבָה, וְאִם לֹא - וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהֶאֱדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָה, וְהֵם הָיוּ מְזַלְזֵלִים בּוֹ, וְהָיוּ אוֹמְרִים, אָנוּ הַשְּׂכָנִים אֶת אֱלוֹ שְׁמַמְנִים עַל הַמָּטָר וְכַפִּינוּ אוֹתָם לְהוֹרִיד מָטָר, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַחֲלִיף לָהֶם אֶת הַמְּמַנִּים בְּשְׁלִיחוּתָם בְּשִׁבְלִים, וְהָרַג אוֹתָם, וְהַחְרִיב אֶת בַּיִת הַמְּקֻדָּשׁ בְּשִׁבְלִים, וְגָלוּ יִשְׂרָאֵל לְבֵין אַמּוֹת הָעוֹלָם, וְזֶהוּ הַחֲטָא שֶׁל אָדָם שֶׁגָרַם לוֹ הַנְּחֻשׁ מִיתָה לוֹ וְלֹא שָׁתוּ, שֶׁפָּתָה אוֹתָם בְּאוֹתוֹ הָעֵץ. זֶהוּ שְׂכָתוֹב כִּי יוֹדַע אֱלֹהִיִּם וְכוּ', וּמִשׁוּם זֶה צָוָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאָדָם. בְּמָה שְׁהִרְשִׁית הַתְּבוּנָן, אִין לָךְ עֶסֶק בְּנִסְתָּרוֹת. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: בְּמָה הָיוּ יוֹרְדִים הַחִילוֹת הַלְלוּ? אָמַר לוֹ: בְּנִי, מַה אֶתָּה חוֹשֵׁב, שְׁהָיוּ יוֹרְדִים? וְדָאִי זֶהוּ סוּד הָעֵץ שֶׁל עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע, שְׁלֹא עֲתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְגַלּוֹתוֹ מִפְּרָסָם לְעוֹלָם, אֶלָּא בֵּין הַחֲבָרִים, עַד שְׂכַבָּא הַדּוֹר שֶׁל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ. אָמַר לוֹ: בִּינוּן שְׁהוּא הַתְּגִלָּה בֵּין הַחֲבָרִים מַה הוּא? אָמַר לוֹ: בְּנִי, מְמַרְאָה מְתַנְיּוּ וְלִמְעַלָּה הָיָה טוֹב, מְמַרְאָה מְתַנְיּוּ וְלִמְטָה הָיָה רַע, נְבוּכְדַנְצַר הָיָה מְכִיר בּוֹ, וְכַךְ עָשָׂה אֶת הַצֵּלָם שֶׁלוֹ, וּבוֹ נוֹדַע הָעֵץ שֶׁל טוֹב וְרַע, זֶהוּ שְׂכָתוֹב רֹאשֵׁה רֹאשׁוֹ שֶׁל זֶהב טוֹב, חֲזָהוּ וַיִּרְוּעוּתֵיהּ שֶׁל כְּסָף. עַד כַּאֲן מַצַּד הַטּוֹב, וּמִשׁוּם זֶה אָמַר שֶׁל זֶהב טוֹב, מְמַרְאָה מְתַנְיּוּ וְלִמְטָה רַע, זֶהוּ שְׂכָתוֹב מַעֲיוּ וַיִּרְכַּתִּיהּ שֶׁל נַחֲשׁ הַקְּדָמוּנִי.

וּמַהֲאִיךְ אֵילָנָא נְחִיתִין נְשַׁמְתִין דְּעַרְבֵי רַב דְּאִינוּן
 דְּעַרְבֻבְיָא דְטוֹב וְרַע, וְכַמְּה נִימִין
 תְּלִיין מַהֲאִי אֵילָנָא דְאִינוּן צָבֵא הַשְּׁמַיִם, דִּי
 מְמַנֵּן עַל כְּכַבְיָא וּמְזֵלִי, וְכִלְהוּ מְעוֹרְבִין טוֹב
 וְרַע, וְהוּוּ עֲנַפִּין תְּלִיין מַהֲאִי סְטָרָא וּמַהֲאִי
 סְטָרָא, אֵלִין מְמִיתִין וְאֵלִין מְחִיין, אֵלִין שְׂדִים
 מְסֻטָּרָא דְשִׁמְאֵלָא, וְאֵלִין מְלֵאכִים מְסֻטָּרָא
 דִּימִינָא, וְהוּוּ יְדַעִין כָּל גְּוֹנִין דְּעֲנַפִּין דְּאֵילָנָא
 דְּאִינוּן מְזֵלוֹת וְכַכְבִּים, וְהוּוּ לְקֻטִין עֲשְׂבִין
 כְּגוֹנָא דְאֵלִין גְּוֹנִין, וְהוּוּ עֲבָדִין דִּיּוֹקְנִין כְּפּוּם
 הֵהוּא מְזֵל דְּהוּוּ בְּעֵאן לְנַחְתָּא לִיה, כְּגוֹן טְלָה
 או שור או בתולה או תאומים דאיהו צורת
 אדם דו פּרצופין, דאיהו דיוקנא דנוקבא, או
 סרטן או אריה או מאזנים או עקרב או קשת
 או גדי או דלי או דגים, וְהוּוּ מְקֻטְרִין לֹון
 בְּאֵלִין עֲשְׂבִין כְּכָל גְּוֹן, לְכָל חַד כְּפּוּם גְּוֹן
 דִּילִיָּה לְעֵילָא, וְהָכִי הוּוּ עֲבָדִין דִּיּוֹקְנִין דְּצוֹרֵת
 חֲמָה וּלְבָנָה וּשְׂבָעָה כְּכַבִּי לְכַת, וְהוּוּ מְקֻטְרִין
 לְכָל צוֹרָה דְּהוּוּ בְּעֵאן לְנַחְתָּא לְעֵלְמָא, וּבְגִין
 דָּא אֲתִמֵּר עֲלֵייהוּ כַּה אָמַר יְהוּ"ה לְמַקְטָרִים
 וְלַמְזַבְּחִים לְכַכְבִּים וְלַמְזֵלוֹת וְלַשְּׂמֵשׁ או לִירַח
 או לְכָל צָבֵא הַשְּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא צוּיִתִי.

אָמַר לוֹ: מַה זֶה לְמַזְבְּחִים? אָמַר
 לוֹ: לְכָל דְּמוֹת הָיוּ עוֹשִׂים,
 שְׂנוּטְלִים בְּהֵמוֹת או עוֹפוֹת כְּפִי
 אוֹתוֹ הַמְזֵל וְהָיוּ זוֹבְחִים עֲלֵיהֶם,
 וְזֶה לְמַזְבְּחִים, וְהָיוּ מוֹרִידִים
 אוֹתָם וּמְדַבְּרִים עִמָּהֶם, וְהָיוּ
 עוֹשִׂים רְצוֹנָם, וְהָיוּ מְשַׁתְּחוּוּם
 לָהֶם וּמְאַמְיָנִים בָּהֶם. אָמַר לוֹ:
 כַּמָּה הָיוּ מוֹרִידִים אוֹתָם? אָמַר
 לוֹ: בְּנִי, הָיוּ יוֹדְעִים אֵת כָּל
 הַשְּׁמוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַמְּפָרֵשׁ וְהָיוּ
 שֶׁל הַדְּמִיוֹת הֵלְלוּ וְהָיוּ מְדַבְּרִים,

אָמַר לוֹ: מַה זֶה לְמַזְבְּחִים, אָמַר לוֹ:
 לְכָל דְּמוֹת הָיוּ עוֹשִׂים,
 שְׂנוּטְלִים בְּהֵמוֹת או עוֹפוֹת כְּפִי
 אוֹתוֹ הַמְזֵל וְהָיוּ זוֹבְחִים עֲלֵיהֶם,
 וְזֶה לְמַזְבְּחִים, וְהָיוּ מוֹרִידִים
 אוֹתָם וּמְדַבְּרִים עִמָּהֶם, וְהָיוּ
 עוֹשִׂים רְצוֹנָם, וְהָיוּ מְשַׁתְּחוּוּם
 לָהֶם וּמְאַמְיָנִים בָּהֶם. אָמַר לוֹ:
 כַּמָּה הָיוּ מוֹרִידִים אוֹתָם? אָמַר
 לוֹ: בְּנִי, הָיוּ יוֹדְעִים אֵת כָּל
 הַשְּׁמוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַמְּפָרֵשׁ וְהָיוּ
 שֶׁל הַדְּמִיוֹת הֵלְלוּ וְהָיוּ מְדַבְּרִים,

אָמַר לִיה מַאי לְמַזְבְּחִים, אָמַר לִיה לְכָל
 דִּיּוֹקְנָא הוּוּ עֲבָדִין, דְּנְטְלִין בְּעֵירָן או
 עוֹפִין כְּפּוּם הֵהוּא מְזֵל, וְהוּוּ דְּבַחִין עֲלֵייהוּ,
 וְדָא אִיהוּ לְמַזְבְּחִים, וְהוּוּ נְחִיתִין לֹון וּמְמַלְלִין
 עֲמַהוּן וְהוּוּ עֲבָדִי רְעוּתְהוּן, וְהוּוּ סְגִדִין לֹון
 וְהִמְנִין בְּהוּן, אָמַר לִיה בְּמַאי הוּוּ נְחִיתִין לֹון,
 אָמַר לִיה בְּרִי הוּוּ יְדַעִין כָּל שְׂמָהָן דְּשִׁמְאָא
 מְפָרֵשׁ, וְהוּוּ מְשַׁבְּעִין לֹון, וּלְכַתְרָא עֲאֵלִין שְׂמָא
 מְפָרֵשׁ (ד' צ"ט) בְּפּוּמִיהוּן דְּאֵלִין דִּיּוֹקְנִין וְהוּוּ
 מְמַלְלִין, וְדָא אִיהוּ רְזָא דְקָרָא (ירמיה נא מד)
 מְשַׁבְּעִים אוֹתָם, וְאַחַר כֵּן מְכַנִּיסִים אֵת הַשֵּׁם הַמְּפָרֵשׁ בְּפִיהֶם